

BOSHLANG'ICH SINIF O'QITUVCHILARINING NUTQ MADANIYATINI RIVOJLANTIRISHNING DOLZARB MUAMMOLARI

Kodirova Z.K.

Namangan davlat universiteti tadqiqotchisi

Tayanch so'zlar: nutq madaniyati, boshlang'ich sinf o'qituvchilari, muloqot qobiliyatlari, o'qituvchilar tayyorlash, tilni rivojlantirish, ta'lim muammolari, pedagogik innovatsiya.

Ключевые слова: культура речи, учителя начальных классов, коммуникативные навыки, подготовка учителей, языковое развитие, проблемы образования, педагогические инновации.

Key words: speech culture, primary school teachers, communication skills, teacher training, language development, educational problems, pedagogical innovation.

Резюме:

Boshlang'ich sinf o'qituvchilarida nutq madaniyatini rivojlantirish zamonaviy ta'limning dolzarb muammosi hisoblanadi, chunki o'qituvchilarning muloqot qobiliyatlari o'quvchilarning kognitiv va lingvistik rivojlanishiga bevosita ta'sir qiladi. Ushbu maqolada boshlang'ich sinf o'qituvchilarida nutq madaniyatini tarbiyalashning asosiy vazifalari ko'rib chiqilib, asosiy e'tibor lingvistik kompetentsiya, samarali muloqot strategiyalari va yosh o'quvchilar uchun tildan to'g'ri foydalanishni modellashtirish kabi sohalarga qaratiladi. Og'zaki muloqotda o'qituvchilarning yetarli darajada tayyorlanmaganligi, yozma materiallarga haddan tashqari tayanish, sinfni boshqarish va o'quvchilarning faolligida nutqning rolini yetarlicha baholamaslik dolzarb muammolardan iborat.

Резюме:

Развитие речевой культуры у учителей начальных классов является актуальной проблемой современного образования, так как коммуникативные навыки учителей напрямую влияют на познавательное и языковое развитие учащихся. В данной статье рассматриваются основные задачи воспитания речевой культуры у учителей начальных классов, основное внимание уделяется таким направлениям, как языковая компетентность, эффективные коммуникативные стратегии и моделирование правильного использования языка младшими школьниками. К актуальным проблемам относятся недостаточная подготовка учителей к устному общению, чрезмерная опора на письменный материал, управление классом, недооценка роли речи в деятельности учащихся.

Summary:

The development of a culture of speech in primary school teachers is an urgent problem of modern education, since the communication skills of teachers directly affect the cognitive and linguistic development of students. This article examines the main tasks of educating the culture of speech in primary school teachers, focusing on such areas as linguistic competence, effective communication strategies and modeling the correct use of language for young students. Inadequate teacher training

in oral communication, excessive reliance on written material, classroom management, and inadequate assessment of the role of speech in student activism are pressing issues.

Kirish. Boshlang'ich sinf o'qituvchilari yosh bolalarning lingvistik, kognitiv va ijtimoiy rivojlanishida muhim rol o'ynaydi. Ularning samarali muloqot qilish qobiliyati sinfni boshqarish, o'qitish va talabalarni jalb qilishda muhim ahamiyatga ega. Biroq, o'qituvchilar o'rtasida yuqori nutq madaniyatini rivojlantirish zamonaviy ta'lim muassasalarida bir qator muammolarga duch kelmoqda.[1] Ushbu maqolada boshlang'ich sinf o'qituvchilarining nutq madaniyatiga ta'sir etuvchi dolzarb muammolar o'rganilib, ularning asl sabablari aniqlanadi va bu qiyinchiliklarni bartaraf etish strategiyalari taklif etiladi.

1. Og'zaki muloqot bo'yicha o'qituvchilarning kompleks tayyorgarligi yo'qligi. Boshlang'ich sinf o'qituvchilarida nutq madaniyatini rivojlantirishdagi eng muhim muammolardan biri bu o'qituvchilar malakasini oshirish dasturlarida og'zaki nutq ko'nikmalariga e'tibor berilmasligidir.[2] Ko'pgina dasturlar asosan pedagogik nazariyalarga, sinfni boshqarishga va mavzu bo'yicha ekspertizalarga qaratilgan, ammo og'zaki muloqot qobiliyatlarini rivojlantirishga etarli darajada e'tibor bermaydi.

Ta'limning yetarli emasligi oqibatlari: O'qituvchilar tushunchalarni aniq va samarali etkazish uchun kurash olib borishi mumkin, bu esa o'qituvchilarning tushunishida tushunmovchilik va bo'shliqlarga olib keladi. Talabalarni jalb qilish va ularning e'tiborini saqlab qolish qobiliyati yomonlashishi mumkin, bu esa o'qitishning umumiy samaradorligini pasaytiradi. O'qituvchilar o'zlarining og'zaki nutq qobiliyatlariga ishonchlari kam bo'lishi mumkin, bu ularning sinfda mavjudligi va etakchiligiga ta'sir qiladi.

Bu muammoni hal qilish uchun o'qituvchilar ta'limi dasturlarida og'zaki muloqot ko'nikmalari bo'yicha keng qamrovli treningni o'z ichiga olishi, xususan, boshlang'ich ta'limning o'ziga xos muammolariga e'tibor qaratish lozim. Amaliy nutqiy treninglar, og'zaki sinfni boshqarish bo'yicha seminarlar va muloqot mashqlari o'qituvchilarni sertifikatlash jarayonlarining ajralmas qismiga aylanishi kerak.[3]

2. Yozma materiallarga haddan tashqari tayanish. Nutq madaniyatini rivojlantirishdagi yana bir qiyinchilik sinfda yozma materiallar va raqamli resurslarga bo'lgan ishonchning kuchayishi hisoblanadi. Bunday materiallar qimmatli bo'lsa-da, ularga haddan tashqari tayanish o'qituvchilarda kuchli og'zaki muloqot madaniyatining rivojlanishiga putur etkazishi mumkin.

Yozma materiallarga haddan tashqari ishonishning salbiy ta'siri: Talabalar kamroq og'zaki tushuntirish va o'zaro ta'sirga ega bo'lishlari mumkin, bu

esa faollik darajasining pasayishiga va tinglash va nutq qobiliyatlarining rivojlanishining pasayishiga olib keladi.[4] O'qituvchilar darslik yoki slaydlardan to'g'ridan-to'g'ri o'qishga juda bog'liq bo'lib qolishlari mumkin, bu esa sinfdagi suhbatlarning tabiiy oqimini va moslashuvchanligini kamaytiradi.

O'z-o'zidan muhokama qilish, tanqidiy so'roq qilish va yaxshi nutq amaliyotini modellashtirish e'tibordan chetda qolishi mumkin. Ushbu tendentsiyaga qarshi turish uchun maktablar yozma va og'zaki muloqotni birlashtirgan muvozanatli yondashuvni rag'batlantirishlari kerak. O'qituvchilar darslarni interaktiv tarzda olib borishgao'rgatishlari kerak, bunda og'zaki tildan faqat matnga tayanishdan ko'ra ko'rsatma va jalb qilish vositasi sifatida foydalanish kerak.

3. Sinfni boshqarish vositasi sifatida nutqning past baholanishi.

Sinfni samarali boshqarish, ayniqsa, boshlang'ich ta'limda samarali o'quv muhitini saqlash uchun zarurdir. Nutq yosh o'quvchilarni boshqarishning eng kuchli vositalaridan biri bo'lib, lekin ko'pincha o'qituvchilar tomonidan kam baholanadi yoki kam qo'llaniladi. To'g'ri intonatsiya, aniq ko'rsatmalar va talabalarni tinchlantirish yoki rag'batlantirish uchun tildan foydalanish sinfdagi xatti-harakatlarga sezilarli ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Sinfni boshqarish bilan bog'liq muammolar: O'qituvchilar nutqni o'zgartirish, nutq ritmini o'zgartirish va turli vaziyatlar uchun mos tilni tanlash kabi sinfni boshqarish vositasi sifatida foydalanish bo'yicha trening etishmasligi mumkin. [5] Og'zaki muloqotning samarasizligi buzilishlar, tushunmovchiliklar va tartibni saqlashda qiyinchiliklarga olib kelishi mumkin.

O'qituvchilar sinfda ijobiy atmosferani yaratish uchun muhim bo'lgan hokimiyatni o'rnatish yoki talabalar bilan munosabatlarni o'rnatish uchun kurashishlari mumkin. Ushbu muammoni hal qilish uchun kasbiy rivojlanish dasturlari samarali og'zaki sinfni boshqarish strategiyalari bo'yicha modullarni o'z ichiga olishi kerak. Ushbu trening o'qituvchilargao'zlarining nutq naqshlari va o'z ovozlari qanday qilib nazoratni saqlab qolish, talabalarni rag'batlantirish va qo'llab-quvvatlovchi o'quv muhitini yaratish uchun foydalanishlari haqida ko'proq xabardor bo'lishga yordam beradi.

4. Til xilma-xilligiga moslashishdagi muammolar. Ko'pgina ta'lim muassasalarida o'qituvchilar turli tillardan kelgan talabalar bilan ishlashda qiyinchiliklarga duch kelishadi. Bu xilma-xillik o'qituvchilardan nafaqat o'z nutq madaniyatiga ega bo'lishni, balki o'quvchilarning til ehtiyojlariga sezgir bo'lishni ham talab qiladi.[6] Tilni bilishning turli darajalariga moslashish uchun muloqot strategiyalarini moslash qobiliyati samarali o'qitish uchun juda muhimdir.

Til xilma-xilligidan kelib chiqadigan muammolar: O'qituvchilar o'z nutqlarini ona tili bo'lmagan yoki tilni o'zlashtirish darajasi turlicha bo'lgan o'quvchilarga moslashtirishda qiynalishi mumkin. O'qituvchilar va talabalar o'rtasidagi noto'g'ri aloqalar ta'lim sifatiga ta'sir qiluvchi lingvistik to'siqlar tufayli yuzaga kelishi mumkin. Treningda o'qitiladigan standart nutq namunalari yuqori darajadagi lingvistik o'zgarishlargaega bo'lgan sinflarda qo'llanilmasligi mumkin. O'qituvchilarning moslashish qobiliyatini yaxshilash uchun ta'lim tizimlari inklyuziv muloqot usullari bo'yicha treningni ta'minlashi kerak. O'qituvchilar tilni soddalashtirish, og'zaki bo'lmagan ishoralarni qo'llash va standart nutq shakllari bilan kurashadigan talabalarni qo'llab-quvvatlash uchun ko'rgazmali vositalarni o'z ichiga olish strategiyalarini o'rganishlari kerak.

5. Tildan to'g'ri foydalanishni modellashtirishda nutqning o'rni. Boshlang'ich maktab o'qituvchilari o'z o'quvchilari uchun namuna bo'lib xizmat qiladi, ayniqsa tildan foydalanishda.[7] Biroq, ko'pgina o'qituvchilar o'zlarining nutqlari yosh o'quvchilarning til rivojlanishiga chuqur ta'sir qilishini bilishmaydi. Agar o'qituvchilarning o'zlari to'g'ri nutq madaniyatini namoyish etmasalar, o'quvchilarda yomon lingvistik odatlar paydo bo'lishi mumkin.

Noto'g'ri modellashtirishning oqibatlari: Talabalar noto'g'ri grammatika, talaffuz yoki nutq shakllariga taqlid qilishi mumkin, bu esa til o'rganishda qiyinchiliklarga olib keladi. Agar o'qituvchilar o'zlarining nutq amaliyotlariga e'tibor bermasalar, tilni o'qitishning umumiy sifati yomonlashishi mumkin.

Talabalarning og'zaki va yozma muloqot qobiliyatlarini rivojlantirishga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. O'qituvchilar tildan to'g'ri foydalanishni modellashtirishda o'zlarining rolini tan olishlari va nutq madaniyati haqida doimiy ravishda fikr-mulohazalarni olishlari muhimdir. Muntazam professional baholash va tilni rivojlantirish imkoniyatlari o'qituvchilarga og'zaki muloqot qobiliyatlarini yaxshilashga yordam beradi.[8]

Xulosa. Boshlang'ich sinf o'qituvchilarida nutq madaniyatini rivojlantirish doimiy muammo bo'lib, ta'lim muassasalari, siyosatchilar va o'qituvchilar malakasini oshirish dasturlari e'tiborini talab qiladi. Og'zaki muloqotga yetarlicha tayyorgarlik ko'rmaslik, yozma materiallarga haddan tashqari tayanish, sinfni boshqarishda nutqqa yetarlicha baho bermaslik, tillar xilma-xilligi, o'qituvchilarning til modeli sifatidagi o'rni kabi masalalarni hal etish ta'lim sifatini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi. O'qituvchilarni nutq madaniyatining yuqori darajasini rivojlantirish uchun zarur ko'nikmalar va strategiyalar bilan jihozlash orqali maktablar o'quvchilarning o'zlarining lingvistik va kognitiv rivojlanishi uchun eng yaxshi asosni olishlarini ta'minlashi mumkin.

Adabiyotlar:

1. Mallayeva G. M. Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchisini nutq va tafakkurini rivojlantirish metodikasini takomillashtirish //Educational Research in Universal Sciences. – 2024. – T. 3. – №. 3. – С. 339-344.
2. Ro'ziqulovich H. A. Boshlang'ich sinf o'qish darslarida o'quvchilar nutqini o'stirishda innovatsion texnologiyadan foydalanish //Barqarorlik va yetakchi tadqiqotlar onlayn ilmiy jurnali. – 2022. – T. 2. – №. 4. – С. 344-348.
3. Zebo H., Munisa N. Boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutq madaniyatini shakllantirish usullari // fan, ta'lim va amaliyotning integratsiyasi. – 2022. – T. 3. – №. 4. – С. 111-113.
4. Sattorovna S. S. O'qituvchi muloqotining ta'limdagi o'rni va pedagogik ahamiyati //Barqaror Taraqqiyot va Rivojlanish Tamoyillari. – 2023. – T. 1. – №. 8. – С. 62-66.
5. Nilufar O. Xalq og'zaki ijodi vositasida boshlang'ich sinf o'quvchilarining talaffuzi va nutqini o'stirish texnologiyasi //barqarorlik va yetakchi tadqiqotlar onlayn ilmiy jurnali. – 2022. – T. 2. – №. 11. – С. 416-423.
6. Janasbay-qizi S. R. Boshlang'ich sinflarda soz turkumlarini orgatish, "ot" soz turkumi bilan egalik qoshimchasining qollanilishi //Barqarorlik va yetakchi tadqiqotlar onlayn ilmiy jurnali. – 2023. – T. 3. – №. 1. – С. 164-168.
7. O'G'Li, Satvoldiyev Faxriddin Akbarali. "Maktab o'quvchilarining huquqiy tafakkurini shakllantirish huquqiy madaniyatni yuksaltirishning yetakchi bo'g'ini sifatida." Ta'lim fidoyilari 13 (2022): 225-228.
8. Akbarali O'g'li S. F. Prospects for improving the technologies of developing legal thinking for schoolchildren (on the example of the province of Namangan) //Current research journal of pedagogics. – 2023. – T. 4. – №. 01. – С. 94-97.